

Article Arrival : 06/07/2021

Published : 26.08.2021

Doi Number <http://dx.doi.org/10.26449/sss.3431>Reference Demirpolat, A. (2021). "2009 Yılı Ortaöğretim Sosyoloji Dersi Öğretim Programı"nın Kritik Bir İncelemesi: Sosyoloji Eğitiminde Disiplinlerarası Ya Da Post-Konvansiyonel Yaklaşım" International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:7, Issue:86; pp:3521-3525

"2009 YILI ORTAÖĞRETİM SOSYOLOJİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI" NIN KRİTİK BİR İNCELEMESİ: SOSYOLOJİ EĞİTİMİNDE DİSİPLİNLERARASI YA DA POST-KONVANSİYONEL YAKLAŞIM

A Critical Review of "Secondary School Sociology Teaching Program of 2009": Interdisciplinary or Post-Conventional approach in Sociology Education?

Aznavur DEMİRPOLAT

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Çanakkale/TÜRKİYE,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9341-0476>

ÖZET

Programı'na baktığımızda, bu programda genellikle öğretmen ve metin merkezli bir eğitim-öğretim programının tasarlandığını ve uygulandığını görüyoruz. Ancak 2000'li yıllardan itibaren Millî Eğitim Bakanlığı bu anlayışı terk ederek pasif olduğu düşünülen öğrencilerin eğitim süreçlerine daha fazla dahil olduğu ve aktif olarak katıldığı bir eğitim modelini uygulamaya çalışmaktadır. Bu yenilenmiş eğitim programı, Türk okullarında çok daha demokratik ve katılımcı bir öğrenci profilinin yükselmesi için çok önemlidir. Bu çalışma öncelikle Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2009 yılında önerilen bu programı eleştirel olarak değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu çalışma, önerilen bu programın sosyal bilimlerde disiplinlerarası yaklaşımın ve gelenek sonrası yaklaşımların ayrı yaklaşımlar olmadığını düşündüğünü göstermektedir; bunun yerine, bu iki yaklaşımı tasarladılar epistemolojik temellerini ve teorik gelişmelerini sorgulamadan aynıdır. Dolayısıyla bu çalışma, sosyal bilimlerin 20. yüzyılda ortaya çıkan disiplinler arası ve gelenek sonrası yaklaşımlarının tamamen farklı olduğunu ve epistemolojik benzerliklerinin olmadığını göstermeye çalışmaktadır. Bu çalışma Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü tarafından 2009 yılında hazırlanan "Ortaöğretim Sosyoloji Dersi öğretim Programı" yukarıdaki sorunsallar çerçevesinde ele almayı ve tartışmayı amaçlamaktadır.

Anahtar kelimeler: Sosyoloji Eğitimi, Pozitivizm, Postmodernizm, Disiplinlerarası Yaklaşım.

ABSTRACT

When we look at the "Secondary Education Sociology Course Curriculum" prepared by the Ministry of National Education until 2000 in Turkey, we see that, in this program, a teacher and text-centered education and training program is generally designed and implemented. However, since the 2000s, the Ministry of National Education has abandoned this understanding and instead tries to implement an education model in which the students, who are thought to be passive, are more involved in the education processes and actively participates in it. This revised education program is crucial for the rise of a far more democratic and participatory student profile in the Turkish schools. This study primarily aims to critically evaluate this program proposed by the Ministry of National Education in 2009. This study illustrates that this proposed program thought that the interdisciplinary approach in social sciences and post-conventional approaches are not distinct approaches; instead, they conceived these two approaches as the same without questioning their epistemological bases and theoretical developments. Therefore, this study tries to show that the social sciences' interdisciplinary and post-conventional approaches that emerged in the 20th century are entirely different and do not have any epistemological similarities. This study aims to address and discuss the "Secondary Education Sociology Curriculum" prepared by the Ministry of National Education General Directorate of Secondary Education in 2009 within the framework of the above problematics.

Key words: Sociology Education, Positivism, Postmodernism, Interdisciplinary Approach.

1. GİRİŞ

Pek çok ülkede eğitim programları ve eğitim anlayışının zaman içerisinde değiştiğini görmekteyiz. Bu değişimde toplumsal ihtiyaçlar kadar eğitim ve öğretime dair ortaya çıkan yeni yaklaşımlarda oldukça etkili olabilmektedir. Dünyanın pek çok yerinde 2000’li yıllara değin eğitimde benimsenmiş olan yaklaşım büyük ölçüde sistem ve bu eğitim sisteminin temel aktörü olan eğitici (öğretmen) merkezliydi. Ancak, 2000’li yıllardan itibaren öğretmen merkezli eğitim sisteminden öğrencinin tüm bu eğitim ve öğretim süreçlerine aktif olarak katıldığı daha “katılımcı” bir eğitim anlayışına hem dünyanın pek çok ülkesinde hem de Türkiye’de geçilmeye başlandı. Türkiye’de üniversite öncesi sosyoloji eğitimi de bu süreçten olumlu şekilde etkilendi. Ayrıca, Eğitim programlarının yenilenmesinde önemli olan diğer bir etkende herhangi bir bilim dalında ortaya çıkan yeni gelişme ve anlayışların eğitim programlarına dahil edilme zorunluluğudur; bu sayede öğrenciler ilgili disiplindeki yenilikleri ve gelişmeleri yakından takip etme olanağına sahip olabilmektedirler. Bu durum hem öğrencilerin ilgilerinin gelişmesinde hem de üniversitedeki eğitimlerine daha donanımlı bir şekilde hazırlanmalarına olanak sunmaktadır.

2. DİSİPLİNERARASILIK YA DA POST-KONVANSİYONEL YAKLAŞIM: ELEŞTİREL BİR BAKIŞ

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2009 yılında hazırlanmış olan “Ortaöğretim Sosyoloji Dersi Öğretim” programına bir bütün olarak bakıldığında, program geleneksel eğitim yöntemi olan öğretici ve anlatım merkezli bir öğretim metodu/yöntemi yerine son zamanlarda eğitim sistemimizde yaygın hale gelmeye başlayan öğrenci odaklı/öğrenci merkezli bir eğitim modelini amaçladığını görmekteyiz. Bu yeni eğitim anlayışı geleneksel yaklaşımla karşılaştırıldığında eğitim ve öğretim süreçlerine bir yenilik getirmeyi, özellikle öğrencilerin öğrenme süreçlerinde pasif birer tüketici olmaktan ziyade bilginin üretimi ve öğrenilmesi sürecinde daha aktif birer eyleyicilere dönüştürmeyi amaçlamaktadır. Bu durum iletişim süreçleri açısından da oldukça önemlidir. Medya ve iletişim araçlarının bu denli gelişmediği 2000 yılı öncesinde, iletişim ve bilginin aktarımı genellikle tek yönlü gerçekleşmekteydi. Bu dönemde, mesajın iletildiği dinleyici (öğrenci) büyük ölçüde pasif alıcı konumundaydı. Oysa iletişim sürecinin daha sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesi için sistem tarafından gönderilen mesajın pasif olduğu düşünülen alıcı tarafından yorumlanıp geri dönüşün yapılması gerekmektedir. Geleneksel öğretimdeki hoca merkezli eğitim metoduyla karşılaştırıldığında bu yeni öğrenci merkezli eğitim metodu pasif olduğu düşünülen öğrenciyi aktif bir konuma, eğitim ve öğretim süreçlerinin bir parçası haline getirmektedir. Dolayısıyla, bu yeni durum, eğitim ve öğretim süreci açısından değerlendirildiğinde, daha demokratik, özgür ve katılımcı bir birey (öğrenci) profilinin gelişimi için oldukça önemlidir.

2009 yıl programı öğrenci merkezli eğitim ve öğretim programının eğitim ve öğretim açısından oldukça yoğun bir program olduğu söylenebilir. Ayrıca, bu eğitim programının bir diğer pozitif yönü; programdaki konuların dağılımına bakıldığında, program günümüzde yaşanan global toplumsal süreçleri ve gelişmeleri yerel toplumsal dinamikler ve kültürel süreçler birlikte verilmeyi amaçlamaktadır. Bir başka deyişle, Batı merkezli bir sosyoloji anlayışının yanında daha yerel bir bakış ve toplumsal değerlerle bütünleşmeyi sağlayacak bir anlayış öğrencilere kazandırılmaya çalışılmıştır.

Diğer taraftan bakıldığında ise, bu Sosyoloji eğitim programının en büyük açmazı, postmodern epistemolojiyle disiplinlerarası yaklaşım(lar) arasında tam bir ayırımın yapılmamış olmasıdır. Dahası bu iki nokta epistemolojik düzeyde birbiriyle karıştırılmıştır. Bu çelişkili durumu, *T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü, Ortaöğretim Sosyoloji Dersi Öğretim Programı*’ndan (2009: 5) aşağıda aktarılan paragrafta açıkça görebilmek mümkündür:

“Çağımızda sosyolojiyi diğer sosyal bilimlerden farklı kılan özellikleri iki noktada toplamak mümkün görünüyor:

Birincisi, kesin determinizm ilkesi yerine indeterminizmin iç içeliği ilkesini benimsemiş olmasıdır. Artık sosyolojide olay ve olgular tek nedene indirgenerek açıklanamamaktadır. “Belirli nedenler belirli sonuçlar doğurur” ilkesinden yola çıkarak olay ve olgular ekonomi, siyaset, din, dil, kültür, hukuk, bilim gibi nedenlerden yalnızca birine dayanarak açıklamak, çağımızda sosyolojinin şiddetle kaçındığı bir açıklama tarzıdır. Bugün sosyoloji, basit neden-

sonuç zincirlerinin ideolojilere kucak açan kolaycılığında uzak kalmakta ve kesin determinizm yerine bütün nedenlerin karşılıklı etkileşim içinde olduğu bir neden yumağını analiz etmeye çalışmaktadır.”

Yukarıdaki paragrafta ortaya konan yaklaşıma getirilebilecek en temel eleştiri, “konvansiyonel” ya da “geleneksel” sosyolojik yaklaşımlara hâkim olan pozitivist etki ve metodoloji pek çok açıdan disiplinlerarasılıkla karıştırılmıştır. Bir başka deyişle, program geleneksel yaklaşımla sosyolojide yapısalcılık sonrası başta kültür çalışmaları olmak üzere pek çok alanda hâkim hale gelen postmodern epistemoloji karşılaştırmak yerine sosyolojideki geleneksel yaklaşımı disiplinler arası (çalışma) anlayışıyla ikame etmeye çalışıyor. Dolayısıyla, sorunu netleştirmek için öncelikle geleneksel sosyoloji kuramlarının büyük ölçüde üzerine temellenmiş olduğu pozitivist yaklaşımı ve sonrasında bu yaklaşımın nasıl aşıldığının ortaya konması gerekir.

Bilindiği üzere 19. Yüzyılda gelişmeye başlayan sosyoloji büyük ölçüde Aydınlanma düşüncesinden, özellikle onun “bilimselci” yaklaşımından etkilenmiştir. Büyük ölçüde dinsel bir renge sahip olan Orta çağ düşüncesi varlıkta işleyen yasaları ve “rasyonaliteyi” Tanrının yasaları olarak görmekteydi. Descartes’in kartezyen felsefesini “beden” ve “zihin” ayrımı üzerine temellendirmesi ve sonrasında onun ardılı olan Newton’un fizikte ortaya koyduğu üç hal yasası Orta çağın fizik ve metafizik evrenlerin bütünlüğü ilkesine dayanan kozmoloji anlayışını yadsıyarak fiziki evrenin metafizik evrenden tamamıyla bağımsız olduğunu ve fiziki evrenin kendine ait nedensellik ilkesine göre işlediğini ileri sürmüştür. Newton’un üç hal yasası bu iki varlık düzlemini, yani fizik ve metafiziği birbirinden bağımsız evreler olarak inşa ederken kendisinden çok sonra gelen Kant (2005: 225), *Aydınlanma Nedir* başlıklı yazısında Aydınlanmayı “insanın kendi kendisini vesayete maruz bırakılmaktan kurtulması...Kendi aklını kullanma cesaretini gösterme”si olarak formüle ederek bir anlamda insan aklı üzerindeki her türlü yetkeyi yok sayarak insanın bir özne olarak “otonomisini” ilan etmiştir. Fiziksel evrenin metafizikten ayrışması Kant’ın altını çizdiği üzere Aydınlanma düşüncesinin insanı otonom bir özne olarak temellendirmesiyle her türlü metafizik bilgi yadsınarak deney ve gözlem bilimsel yöntemin temel ilkesi haline gelmiştir. Aydınlanma sonrası fiziksel bilimlerde ortaya çıkan gelişmeler, özellikle Newtoncu fiziğin teknik ve üretim alanlarında uygulanabilirliği mekanik bir anlayışın ve organizmacı bir yaklaşımın bu günkü tabirle sosyal bilimlerde hâkim hale gelmesini sağlamıştır. Böylece toplum doğal alemdeki canlılar ve organizmalar gibi bir “entite” olarak tahayyül edilmiştir. Bu aynı zamanda, işlevselci yaklaşımın sosyal bilimlerdeki ilk ortaya çıkışı olarak görülebilir. Ayrıca, sosyolojinin isim babası olan Comte’un üç hal yasası pek çok açıdan Newton’un fiziksel evren için düşündüğü üç hal yasasını hatırlatmaktadır. Fransız sosyoloji düşüncesinde Comte ile başlayan bu pozitivist yaklaşımı Durkheim ve diğer Fransız sosyal bilimcilerle devam etmiştir (Turner, Beeghley ve Powers, 2013: 29) Klasik Fransız sosyolojisinde hâkim olan pozitivist bilimci yaklaşımın epistemolojik temelleri bilmeyi, deney ve gözlem yoluyla gerçekleşen özne ve nesne arasındaki temel aktar olarak formüle etmiştir. Dolayısıyla, deney ve gözleme dayalı bir rasyonalite sonucu üretilmeyen “her türlü bilgi” ya irrasyonel ya da metafizik olarak görülmüştür. Hatta bu pozitivist yaklaşım başını Ayer’in çektiği Viyana Okulunda daha keskin bir anlayışla insanın deney ve gözlem alanına girmeyen her türlü varlığa dair dile ait ifadelerin metinlerden çıkartılmasını istemiştir:

“Mantıksal pozitivistimin esasının, basitçe bütün deneyime dayalı ifadeler yani dünya hakkındaki söylemlerin test edilebilir olması gerektiği şeklinde ifade edilebilir. Eğer bir ifade test edilemiyorsa, deneye dayalı bir anlamı da yoktur. Burada test edilebilir ya da doğrulanabilir olmak ile mantıkçı pozitivistlerin demek istedikleri, duyular vasıtasıyla sezilebilir olmaktır.” (Altuner, 2011: 583)

Ancak zaman içerisinde, pozitivistimin Aydınlanma kökenli bu otonom özne ve bilimsel yöntem anlayışı, 19. yüzyılda, başını Dilthey ve Rickert çektiği Alman Anlamacı geleneği tarafından eleştirilmiştir:

Bu döneme kadar doğa bilimleri ile toplum bilimleri arasında metodolojik bir farklılık görülmemekteydi. Fakat buna karşılık, tarihsel ile toplumsal olanı, insanın kendisinin kurup içinde yaşadığı bir tinsel alan olarak anlayan, toplum bilimlerini doğa bilimlerinden yöntemleri bakımından da ayrı gören bir anti-pozitivist bakış açısı ortaya çıkmıştır.

Böylece 19. Yüzyılda doğa bilimlerinin yöntemi olarak açıklama kavramı ön plana çıkarken, bu pozitivist görüşe eleştiri olarak ise anlama etkinliğinin yöntem olarak benimsendiği bir insan bilimleri anlayışı ortaya atılmıştır (Orman, 2017: 276-277).

Dilthey fiziki bilimlerle tarihsel bilimler arasında farklılığın olduğunu belirtir: fiziki bilimlerde yöntem açıklamaya dayanır, sosyal bilimlerde tersine yöntem anlamacıdır (verstehende). Sosyolojide Alman anlamacı geleneğinin en önemli temsilcisi olan Weber, kendisinin öncüsü olan Dilthey ve Rickert'in çizgisinden giderek Sosyolojinin yönteminin fiziki bilimlerin yönteminden farklı olduğunu ve anlamacı yöntemin temel amacının toplum içindeki öznenin eylemlerini yönlendiren değerler ve saiklerin anlaşılması olduğunu söyler. Yine ona göre, sosyal bilimcinin toplumsal bir varlık olması araştırma süreçlerinde, özellikle problemlerin seçiminde etkili olmaktadır ve bu yüzden o "objectivite" sorunun aşılması için araştırma süreçlerinin bilimsel yöneme uygun şekilde gerçekleştirilmesi gerektiğini söylemektedir. (Sunar, 2008). Ancak Alman anlamacı geleneğinde Weber'in önyargıların olumsuzluğuna ilişkin ileri sürdüğü çekincelerin Gadamer tarafından bir avantaj olarak görüldüğünü söyleyebiliriz: Gadamer, öznenin sahip olduğu değer ve bakış açısı anlam sürecinde oldukça önemli rol oynar; zira, ona göre, anlama edimi, ancak "ufukların kaynaşmasıyla" gerçekleşebilir (Gadamer, 2004: 367).

Diğer taraftan, Aydınlanma düşüncesinin otonom özne anlayışını eleştiren Nietzsche'nin sunmuş olduğu "perspectivism" 20 yüzyıl sosyal bilimlerinde, özellikle başta Fransa olmak üzere pek çok kara Avrupa ülkesinde Post yapısalcılık ve Post modern anlayışların yükselmesinde oldukça etkili olmuştur. Postmodern düşüncenin yükselişiyle birlikte tekil nedenselliklere ve determinizme dayalı bir çözümleme anlayışı büyük ölçüde etkisini kaybetmiştir. Zira postmodern epistemoloji tekil nedensellikler yerine göreceliliğin ve indeterminizm'in çok daha fazla hâkim olduğu bir dünyanın kapılarını bize açar. Böylece, öznenin konumu araştırmış olduğu nesneden ve araştırma konusu da öznenin konumundan ve bakış açısından bağımsız hale gelemez. Hatta bu yüzden, pek çok Marksist sosyal bilimci Postmodern yaklaşımı bilimsel faaliyetleri imkânsız kılmakla eleştirmiştir (Matt, 2010).

Milli Eğitim Bakanlığının önermiş olduğu bu program her ne kadar "kesin determinizm ilkesi yerine indeterminizmin iç içeliği ilkesinin benimsenmiş olduğu"nu belirtse de çelişkiye düşülen nokta, metodolojik bir sorunsal disiplinlerarasılık diyebileceğimiz bir yaklaşımla karıştırmalarıdır. Bilindiği üzere sosyal Bilimlerde 1960 sonrası dönemde, özellikle Fransa'da yükselen *Annales* Okulu'nun etkisiyle çok disiplinli yaklaşım sosyal bilimlerde, özellikle Tarih çalışmalarında benimsenmeye başlanmıştır. *Annales* Okulu öncesinde, başta Avrupa olmak üzere dünyanın pek çok yerinde sosyal bilimler, özellikle tarih biliminde daha çok olgucu ve siyasi olayları merkeze alan bir tarih yazım geleneği söz konusuydu *Annales* Okulu'nun bu tür bir Rankeci pozitivist tarih yazımına dair eleştirisini Iggers (2000: 3) şu şekilde açıklar: "Bu tarihyazımının, tarihin konusunu oluşturmak üzere, çok dar bir biçimde bireyler, özellikle de "büyük adamlar" ve olaylar üzerinde odaklandığını, bunların yer aldığı daha geniş bağlamı ise göz ardı ettiğini öne sürüyordu." Dolayısıyla, büyük ölçüde kronolojik olayların yazımından ibaret olan bu Ranke'ci tarihyazımı anlayışı ancak *Annales* Okulunun çabalarıyla aşıldığı söylenebilir: Başta Braudel olmak üzere *Annales* Okulu üyeleri bu anlayışı değiştirmiş, tarihsel süreçleri sadece siyasal olgu ve olaylar üzerinden açıklamak yerine sosyoekonomik dinamikleri ve kültürel süreçleri tarih yazımında etkili şekilde kullanmaya çalışmışlardır. Böylece Sosyal bilimlerde farklı sosyal bilim disiplinlerin iş birliği yaptığı çalışmalar ortaya çıkmıştır. Hatta *Annales* okulunun kurucusu olan Braudel'e (1980: 160) göre, "Öncü" bir tarih yoktur... 'öncü' bir sosyoloji, ekonomi veya demografiden fazlası yoktur. Edinilen yöntemler, bakış açıları, bilgi herkese, yani onu kullanma yeteneğine sahip olduğunu kanıtlamış herkese aittir." Braudel'in bu yaklaşımını doğrularcasına *Annales* Okulunun son dönem temsilcilerinden biri olan Wallerstein (2011: xvii), *The Modern World System I* başlıklı çalışmada kendisinin sosyal bilimci kimliğinin, daha doğrusu hangi disipline ait olduğunun diğer sosyal bilimciler, özellikle tarihçiler, sosyologlar ve iktisatçılar tarafından sorgulandığını ve çalışma alanı konusunda tereddüte düştüklerini şu şekilde ifade etmiştir: "Profesyonel olarak bir sosyologdum. Bu kitap birçoklarına bir ekonomi tarihi kitabı gibi göründü. Sosyologların, en azından 1970'lerin başında, on altıncı yüzyıl ya da ekonomi tarihçilerinin uğraştığı konular hakkında yazmakla ilgilenenleri varsayılmıyordu."

Oysa Burke'nin (1993: 2-3) dediği gibi pek çok sosyal bilim alanı özellikle tarih ve sosyoloji yakın komşulardır. Tarihi, tikel tarihi olgular üzerinden tarih yazımında bulunurken Sosyolog bir dönemin toplumsal dinamiklerini ve yapısını açıklamak için modeller, kavramsal çerçeveler ve kuramlar üretir. Bunun en tipik örneği Marx'ın "feodalizm" ya da ATÜT kavramsallaştırmasıdır (Burke, 1993) Braudel'in (1980) tarihyazımı üzerine kaleme aldığı yazılarda ısrarla üzerinde durduğu husus kuram ve (tarihsel) olgu arasındaki ilişkidir. Dolayısıyla, sosyal olayların ve toplumsal hadiselerin açıklanmasında çok disiplinli bir yaklaşım ya da disiplinlerarasılık oldukça yararlı ve işlevsel olabilir. Hatta 1960 sonrası dünyanın pek çok yerinde disiplinlerarası bilim dallarının yüksek öğretim programlarına alındığını görmekteyiz.

3. SONUÇ

Genel olarak bakıldığında, 2009 yılında, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan "Orta Öğretim Sosyoloji Dersi Öğretim Programları" geleneksel eğitici/öğretmen merkezli bir eğitim ve öğretim programı yerine, büyük ölçüde pasif olduğu kabul edilen öğrenciyi tüm bu eğitim ve öğretim süreçlerine aktif olarak katılmasını amaçlamıştır. Sosyoloji derslerinde işlenmesi düşünülen eğitim programı hem konular hem de içerik olarak oldukça yoğun olduğunu; İçinde bulunduğumuz modern dünyada meydana gelen global değişimleri ve Türk toplumunda yerel düzeyde yaşanan süreçleri kavrayacak bir yaklaşımı öğrenciye kazandırmaya çalıştığını; Sosyolojide 1960 sonrası kuramsal düzeyde meydana gelen değişimleri klasik sosyoloji kuramlarıyla birlikte vermeye çalıştığını görmekteyiz. Ancak, bu yazıda göstermeye çalıştığımız üzere bu program "convansiyonel" ya da "geleneksel" sosyolojik yaklaşımlarda hâkim olan bilimci bakış açısını ve pozitivist yaklaşım eleştirmeye çalışırken sosyolojide yapısalcılık sonrası başta kültür çalışmaları olmak üzere pek çok alanda hâkim hale gelen postmodern epistemolojiyi Sosyal bilimlerde *Annales* okulu düşünürlerinin çalışmalarıyla birlikte yaygınlaşmaya başlayan disiplinlerarasılık özdeş görmektedir. Oysaki post-konvansiyonel yaklaşımlarla "multi-disipliner" yaklaşım arsında en temel farklılık kendisini epistemolojik düzeyde göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Altuner, İ. (2011). "Ayer'in metafizik eleştirisi: Felsefenin Çıkmaz Sokağı Olarak Metafizik", Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 8 (2): 579-587.
- Braudel, F. (1980). On History (Çev.: Sarah Matthews), The University of Chicago Press, Chicago.
- Gadamer, H.- G. (2004) Truth and Method (Çev.: Joel Weinsheimer and Donald G. Marshall), Continuum, New York.
- Iggers, G. G. (2000). Bilimsel Nesnellikten Postmodernizme Yirminci Yüzyılda Tarih yazımı (Çev.: Gül Çağalı Güven), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Kant, I. (2005). "Aydınlanma Nedir?" (Çev.: Atilla Yayla), Liberal Düşünce, 10(38-39): 225-230.
- Orman F. T. (2017). "Dilthey, Hermeneutik ve Toplum Bilimleri", Journal of Awareness, 2(3): 275-288.
- Perry, M. (2010). Marksizm ve Tarih (Çev.: Gül Tunçer), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Sunar, İ. (2008). Düşün ve Toplum, Doruk Yayınları, İstanbul.
- T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü, Ortaöğretim Sosyoloji Dersi Öğretim Programı (2009), Ankara.
- Turner H. J.; Beeghly, L. & Powers C. H. (2013). Sosyolojik Teorinin Oluşumu (Çev.: Ümit Tatlıcan), Sentez Yayıncılık, Ankara.
- Wallerstein, I. (2011). The Modern World System I: Capitalist Agriculture and the Origins of the European World-Economy in the Sixteenth Century, University of California Press, London.

